

## SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTSEL PLANLAMA VE TASARIM: DÜNYA ÖRNEKLERİ

Özge YALÇINER ERCOŞKUN  
Ankara: Gazi Kitabevi, 2018, 313 sayfa

Muhammet TERZİ<sup>1</sup>

Prof. Dr. Özge YALÇINER ERCOŞKUN tarafından yazılan Sürdürülebilir Kentsel Planlama ve Tasarım: Dünya Örnekleri kitabı dünya akademisi için çok önemli olmasının yanında özellikle ülkemizde Türkçe kaynak eksikliği olduğu düşünüldüğünde büyük bir fırsattır. Kitabın en az bunun kadar etkileyici olan diğer bir özelliği ise etkin bir şekilde kitaba işlenmiş çok sayıda kaynağa sahip olmasıdır. Kitabın yazıldığı dil gayet yalın, akıcı, anlaşılabilir ve akılda kalıcıdır.

Kitap genel olarak; kentsel alanların sürdürülebilir, yaşanabilir hale nasıl getirilebileceği, bu süreçte ekoloji kavramının önemini ve yaşam alanlarımıza bu tür kavramları nasıl entegre edebileceğimizi dünya örnekleri ile bizlere sunmaktadır. Sürdürülebilir Kentsel Planlama konusunda kaynak sorunu yaşanan ülkemizde bu ve bu tür kitapların mevcut olması akademik olarak hızlı ve daha erişilebilir araştırma yapma fırsatı sunmaktadır. Kitabın konusuna ilişkin diğer kitaplarla karşılaştırıldığında sadece literatür kaynaklı sunulmadığı, anlatılanların çeşitli resim, tablo ve şemalarla desteklendiği, kitap sonunda ise anlatılan tüm verilerin zengin dünya örnekleri ile sunulduğu görülmektedir.

Sürdürülebilir Kentsel Planlama ve Tasarım: Dünya Örnekleri kitabı önsöz, giriş ve on bir ana bölümden oluşmaktadır.

1. Sürdürülebilir planlamaya temel oluşturacak genel kavram ve tanımlar 1
2. Sürdürülebilir planlamaya temel oluşturacak genel kavram ve tanımlar 2
3. Sürdürülebilirlik konusunda gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye
4. Sürdürülebilir Kentler ve Sürdürülebilir Planlama ve Tasarım
5. Kentsel tasarım rehberleri, sürdürülebilirlik ve Türkiye örnekleri
6. Avrupa Yeşil Başkent Ünvanı Üzerine
7. Dünyadaki eko-kentlere örnekler
8. Dünyadaki eko-semtlere örnekler
9. Mahalle düzeyinde yeşil sertifika sistemleri
10. Dünyadaki eko-mahallelere örnekler
11. Dünyadaki eko-köylere örnekler, Türkiyede'ki gelişmeler

<sup>1</sup> Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, muhammetterzi161@gmail.com

Önsöz bölümünde, değişen dünya koşulları ve nüfusu ile birlikte şehir ekolojisi kavramının yok olmaya başladığı belirtilmiştir. Ekosistem zincirinin bozulması ile birlikte insanlar ve şehirler birçok boyutta olumsuz etkilendiği ifade edilmiştir. Yaşanan ve yaşanması beklenen tüm olumsuzlukların ekolojik planlama modelleri oluşturularak aşılması ve yaşanabilir şehirlerin yaratılması gerektiği savunulmuştur.

Giriş bölümünde, değişen iklim koşulları, şehirlerde artan nüfus oranı, hızlı yapılaşma gibi sorunlar ele alınarak şehir planlama kavramının buna istinaden değişmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda ülkemizde yapılması gereken planlarda karar vericileri yönlendirebilecek kaynak eksikliğinden bahsedilmiştir. Giriş bölümünün sonunda ise kitapta yer alan bölüm başlıklarının kısa özetleri verilmiştir.

Kitabın ilk iki bölümünde sürdürülebilirlik kavramının tanımı ve bileşenlerine genişçe yer verilmiş olup, Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun bu kavram üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Ekolojik planlama ile ilgili hedefler, amaçlar, planlar ve ilkeler ele alınmıştır. Bu konular kapsamında permakültür ve kentteki uygulamaları, küresel tehdit ve sorunlar, dirençlilik, esneyebilirlik, eko-tek, biyolojik ayak izi gibi kavramlar derince incelenip görsel tanımlamalar yapılmıştır.

Üçüncü bölümde gelişimin sekiz evresini takip eden Clare W. Graves'in oluşturduğu spiral dinamik şeklinin her bir rengi farklı bir düzeyi anlatmaktadır. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin en üst düzeye çıkabilmek için ekoloji kavramının önemini ve yeşil yakalıların istihdamının artırılması gerekmektedir. Önde gelen dünya ülkeleri sürdürülebilirlik kapsamında önemli adımlar ortaya atarken, ülkemizde atılan adımların bilgi yetersizliği, uygulama azlığı gibi sebeplerden dolayı çok fazla ilerleme kaydedememiştir. Sürdürülebilirliğin desteklenmesi adına ülkemizde birçok bankanın destek sağladığı ve birçok üniversitenin araştırma merkezlerinde bu konu ele alınmıştır.

Dördüncü bölümde sürdürülebilir kentsel gelişme için çok iyi planlama çalışması yapılması gerektiği belirtilmiştir. Kentler sürdürülebilirliğinin yanında ilgi çekici, güvenli, dirençli olmalı ve toplumdaki tüm bireylerin sürdürülebilirlik çalışmalarını benimsemesi gerekmektedir. Kent için sürdürülebilirlik yolunda etkin arazi ve kaynak kullanımı, daha az araç kullanımı, etkin enerji kullanımı gibi faktörler önemli rol oynamaktadır. Eko-tek kentlerin küçük ölçekli olması bu tür faktörlerin gerçekleşmesini kolaylaştırmıştır. Eko-tek kentler kompakt gelişim, konutlarda tasarım çeşitliliği, etkin enerji kullanımı gibi hedeflere odaklanmıştır.

Beşinci bölümde mimar ve şehir plancıları için önemli bir yol gösterici olan kentsel tasarım rehberlerinin sürdürülebilirliğe önemli katkı sunduğu vurgulanmıştır. Kentsel tasarım rehberleri ile birlikte standart imar planlarından kurtulup, daha geniş bir vizyon ile tasarım çalışmaları yürütülmektedir. Kentsel tasarım rehberleri ikiye ayrılır. Klasik rehberler standartlaşmış olarak tanımlanabilirken, yeni nesil rehberler daha geniş ve farklı vizyonları ele almaktadır. İstanbul, İzmir ve Mersin illerinde yapılan planlama çalışmaları incelendiğinde İstanbul ve İzmir'de tek tipleşen çalışmalardan ötürü klasik rehber, Mersin Tarsus'ta planlama çalışmalarına bütünsel olarak yaklaşıldığından yeni nesile geçiş tasarım rehberi olarak tanımlanabilir.

Altıncı bölümde 2010 yılından itibaren Avrupa Komisyonu tarafından verilen Avrupa Yeşil Başkent Ödülleri konusu ele alınmıştır. Bu ödül için yüksek çevre standartları, çevrenin iyileştirilmesinde ileri teknik uygulamalar, rol model olma özelliklerine sahip olunması gerekmektedir. 2010 yılından itibaren Stockholm, Hamburg, Vitoria-Gaseiz, Nantes, Kopenhag, Bristol, Ljubljana kentleri bu ödüle layık olmuştur. Avrupa Yeşil Başkent ödülü için Trabzon ve Bursa kentleri de başvurmuş ancak yeterli sıralamaya ulaşamamıştır. Ödülü kazanan kentler genel olarak yenilenebilir enerji kullanan, yaya hareketliliğine sahip, ekolojik programları destekleyen, tasarrufa önem veren özelliklere sahiptir.

Yedinci bölümde ödül almış eko kentler incelenmiştir. Freiburg, Waitakere, Austin, Minnesota, Toronto, Mikkeli, Astana, Curitiba, Bogota, Reykjavik, Sidney, Şikago, Münster kentleri bu ödüle layık görülmüştür. Eko-kentler yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, geri dönüşümün uygulanması, kentin çevre üzerindeki etkisinin azaltılması amacıyla kentlere ekolojik olarak yeni bir anlam kazandırma uygulaması olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilirlik kapsamında birçok çalışma ve uygulaması bulunan bu kentlerin gelişimindeki en önemli etmenlerden biri kamu tarafından sağlanan destektir. Kentlerin ekolojik olarak gelişimi açısından büyük ölçekte hazırlanacak ekolojik planların alt ölçeklere indikçe daha ayrıntılı olarak uygulamaya geçilmesi gerekmektedir. Alt ölçekte yerel halkın katılımı ve benimsemesi ile birlikte ekolojik tasarım projelerinin işbirliği içinde şekillenmesi sağlanmalıdır.

Sekizinci bölümde ödül alan dünyadaki Eko-semtlere yer verilmiştir. Milton, Hulme, Kronsberg, Riessfeld, Vesterbro, Arcosanti, Bo01, Eco-Viikki, Hammarby Sjöstad semtleri bu ödülü kazanmayı hak etmişlerdir. Eko-semtler ekolojik çözüm üretecek çalışmalar ve planlar hazırlamaktadır. Bu bağlamda ekolojik ayak izinin azaltılması, geri dönüşümün yaygınlaştırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişin sağlanması, yaya ve bisiklet yolu ağlarının genişleterek araç kullanımının azaltılması gibi çalışmalar planlanmaktadır. Yapılan ya da yapılması planlanan tüm projeler farklı kurum ve kuruluşlardan destek almıştır. Toplumun her kesimini ilgilendiren bu projeler özellikle engelli, yaşlı ve çocuklar için daha dikkatle hazırlanmıştır.

Dokuzuncu bölümde mahalle düzeyinde yeşil sertifika sistemlerine yer verilmiştir. Yeşil sertifika sistemleri sürdürülebilirliğin üç ana başlığı olan çevresel, ekonomik ve sosyal boyutuna bütüncül bir yaklaşımla bakmaktadır. Yeşil sertifika sistemlerinin ilki İngiltere’de BREEAM, ikincisi Amerika’daki LEED ve üçüncüsü Almanya’da geliştirilen DGNB dir. Bu üç sistemde arazi kullanımına ve özellikle boş alanların dönüşümüne önem vermektedir. Ekolojik değerlerin, biyolojik çeşitliliğin, su havzalarının, doğal alanların korunması bu sistemlerin ortak hedeflerini oluşturmaktadır. LEED sisteminin ana kriterinin büyük bir kısmı yenilik ve tasarım süreci, BREEAM sisteminin sosyal ve ekonomik refah, DGNB sisteminin sosyokültürel ve ekonomik konular oluşturmaktadır. LEED sertifikalı Lingnan, Vancouver, Northwest Garden yerleşimleri, BREEAM sertifikalı Mediacity yerleşimi, DGNB sertifikalı Potsdamer Platz yerleşimi örnek olarak verilebilir. Bu yerleşim alanlarının dışında bu sertifikaya sahip olan kentlerin sayısı hızla artmaktadır. Türkiye’de çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından 2009 yılında başlamış ve halihazırda devam etmektedir. Türkiye’de bilgi yetersizliği, duyarsızlık, şehir planlama anlayışındaki eksikler nedeni ile çok fazla örnek bulunmamaktadır. Zekeriya Köyde bulunan köy projesi ve Bio- İstanbul projeleri temelleri atılan yeşil sertifika sistemlerinin birçok proje ve çalışmaya örnek olacağı düşünülmektedir.

Onuncu bölümde dünyada ödül almış eko-mahalleler ele alınmıştır. Albertslund, Augustenborg, Boulder, Lanxmeer, Weingarten, Fukasawa, Bedzed, Beaver Barracks, İnteger mahalleri yaptıkları ekolojik ve sürdürülebilir çalışmalar ile bu ödüle layık görülmüştür. Eko-mahallelerinde diğer eko-semt ve eko-köyler projeleri gibi kamu ya da özel kuruluşların destekleri alınarak oluşturulmuştur. Bu tür yerleşimler teknolojik ürün ve sistemler kullanarak yenilikçiliği ön planda tutarlar. Yenilikçi sistemler ile birlikte sürdürülebilir gelişmeler sağlanabilirken, toplumun ihtiyaç duyan kesimlerinin de gereksinimleri karşılanmaktadır.

On birinci bölümde dünyada özellikle son yıllarda gelişim gösteren ve yaygınlaşan eko-köylerin, sosyal etkileşimin fazla olduğu, insan ölçeğindeki yerleşimler olduğu belirtilmiştir. Ülkemizde de son zamanlarda sıkça örnekleri duyulan eko-köyler genellikle Amerika ve Avrupa’da görülmektedir. Coğrafi

özelliklere göre şekillenebilen eko-köyler her kıtada farklı bir amaç ve farklı bir yerleşim planına sahip olabilir. Sosyal ve sürdürülebilir yaşam tarzı modeli ile oluşturulan eko-köyler permakültür ve diğer tarım faaliyetleri ile yerleşimin gelişimini sürdürmektedir. Ülkemizde kabul edilmiş ve uygulanan eko-köy örneği bulunmamaktadır. Türkiye’de de yurtdışı örnekleri kadar gelişmiş örnekler olmasa da Güneşköy, Bayramiç, Ekoyer gibi eko-köy olma yolunda ilerleyen örnekler yapılmaktadır.

Kitabın yazarı olan Prof. Dr. Özge YALÇINER ERÇOŞKUN: İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge planlama Bölümü 1994-1998 yılları arası lisans mezunudur. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Jeodezi ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Anabilim Dalı üzerinden 1999-2002 yılları arası Yüksek Lisans eğitimini, 2002-2008 yılları arasında ise Gazi Üniversitesi’nde Doktora çalışmalarını tamamlamıştır. Şu an aktif olarak Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde çalışmaktadır.